

Επιχειρηματικότητα 2016-17: Σε κάμψη η νέα επιχειρηματικότητα

Άγγελος Τσακανίκας
Ιωάννης Γιωτόπουλος
Σοφία Σταυράκη
Ευαγγελία Βαλαβανιώτη

Παγκόσμιο Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητας GEM

Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητας
Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών

Με την υποστήριξη της

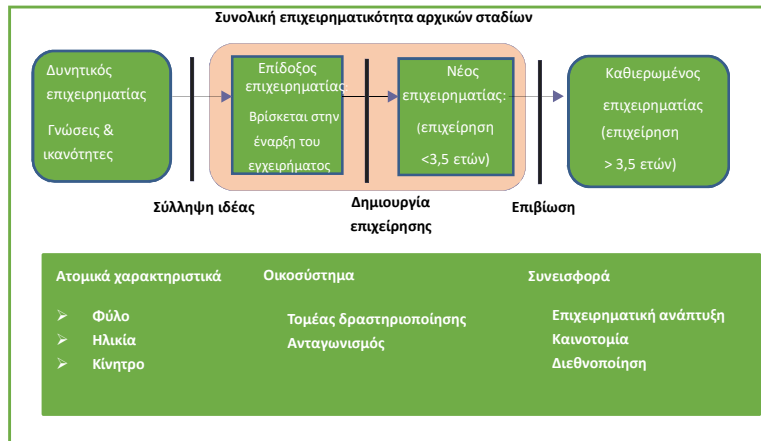

Δεκέμβριος 2017

Το ερευνητικό πρόγραμμα GEM (Global Entrepreneurship Monitor)

- Το GEM αποτελεί μία διεθνή ερευνητική κοινοπραξία από ερευνητικά ινστιτούτα και πανεπιστήμια από όλο τον κόσμο που ξεκίνησε το 1999...
  - Συμμετοχή 64 χωρών το 2016
- Στόχοι έργου:
  1. Να μετρήσει το επίπεδο επιχειρηματικότητας σε μια χώρα και να εξηγήσει τις διαφορές που εμφανίζονται ανάμεσα στις εξεταζόμενες χώρες
  2. Να αποκαλύψει τους παράγοντες που οδηγούν σε ικανοποιητικά επίπεδα επιχειρηματικότητας
  3. Να προτείνει πολιτικές που μπορούν να ενισχύσουν τα επίπεδα επιχειρηματικότητας σε μια χώρα
- Η Ελλάδα συμμετέχει για 14η συνεχή χρονιά από το 2003 μέσω του IOBE
  - Συστηματικότητα έρευνας και επαναληπτικότητα: : σημαντική χρονοσειρά που επιτρέπει να διερευνηθεί δυναμικά ο τρόπος με τον οποίο εξελίσσονται διάφορες πτυχές της επιχειρηματικής δραστηριότητας, λαμβάνοντας υπόψη τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης, αλλά και εθνικές ιδιαιτερότητες.

Η επιχειρηματικότητα στο πλαίσιο του GEM

Επιχειρηματικότητα Αρχικών Σταδίων: *έναρξη εγχειρήματος και μέχρι τα 3,5 έτη*

Μονάδα ανάλυσης: *Επιχειρηματίας – Ποιοτικά χαρακτηριστικά - Προδιαθέσεις*

Επιχειρηματίας αρχικών σταδίων (επίδοξος / νέος)

Επίδοξοι επιχειρηματίες

- Άτομα ηλικίας 18-64 ετών που **κατά το τελευταίο 12-μηνο** είχαν ξεκινήσει κάποιες προκαταρτικές ενέργειες για την έναρξη ενός νέου εγχειρήματος (**συμπεριλαμβανομένης αυτοαπασχόλησης**), στο οποίο θα είναι ιδιοκτήτες είτε του συνόλου, ή κάποιου μέρους του.
  - «Προκαταρτικές» Ενέργειες: συγκέντρωση κεφαλαίου, αναζήτηση χώρων εγκατάστασης και εξοπλισμού, σύνταξη επιχειρηματικού σχεδίου
  - ΑΛΛΑ και όσοι/όσες έχουν προχωρήσει στην έναρξη λειτουργίας της επιχείρησης και έχουν ήδη πληρώσει μισθούς / έναν κύκλο εργασιών από αυτή τη δραστηριότητα, για όμως <3 μήνες

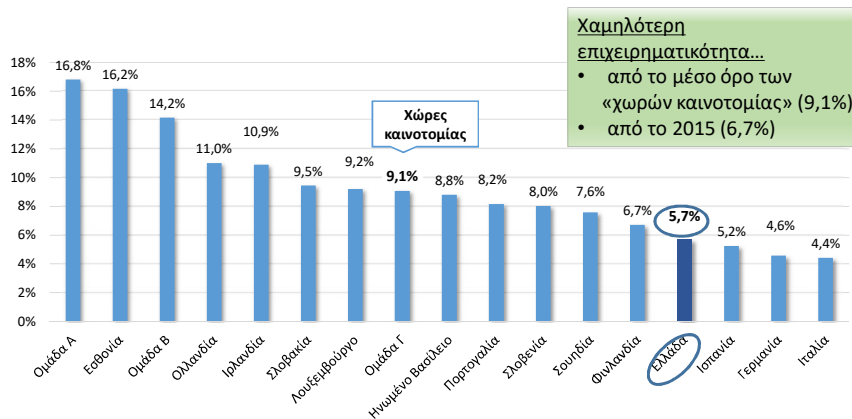
Νέοι επιχειρηματίες

- Άτομα ηλικίας 18-64 ετών που είναι ιδιοκτήτες – συμμετείχαν στην ιδιοκτησία ενός νέου εγχειρήματος / δραστηριότητας για το οποίο έχουν ήδη πληρώσει μισθούς και έχουν καταγράψει κύκλο εργασιών για τουλάχιστον τρεις, αλλά όχι περισσότερους από 42 μήνες.

Οι βασικοί δείκτες για την Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα το 2016...

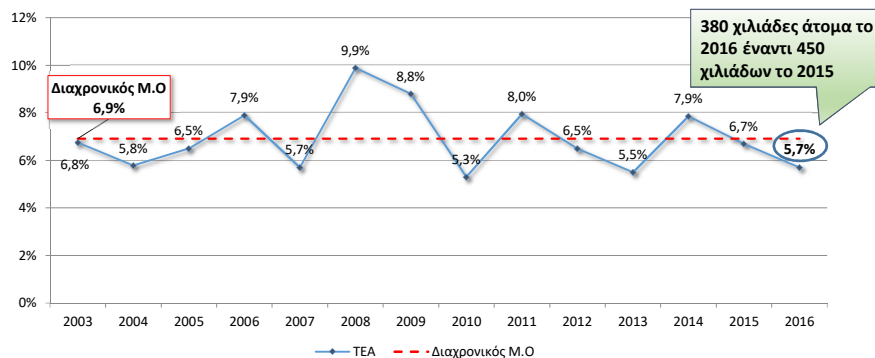
Χαρακτηριστικά των Επιχειρηματιών Αρχικών Σταδίων

Ένα 5,7% του πληθυσμού βρισκόταν το 2016 στα αρχικά στάδια επιχειρηματικότητας

Παρά τη σταθεροποίηση της οικονομίας, οι έντονες αβεβαιότητες παρέμειναν ισχυρές και επηρέασαν την επιχειρηματικότητα...

Δεύτερη συνεχής χρονιά υποχώρησης του δείκτη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων (TEA)

- Τέσσερις στους εννέα επιχειρηματίες αρχικών σταδίων είναι όντως νέοι επιχειρηματίες: συστηματικό εύρημα, άρα και ενδεικτικός ποσοτικός στόχος για δράσεις ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας,
- Η υποχώρηση του 2016 θα πρέπει να συνδεθεί και με τις φορολογικές επιβαρύνσεις και την πίεση στην αυτοαπασχόληση (ελεύθερους επαγγελματίες)

Περίπου το 20% του πληθυσμού (1,33 εκατ. άτομα) ασχολείται με την επιχειρηματικότητα...

	Επίδοχοι επιχειρηματίες	Νέοι επιχειρηματίες	Επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων	Καθιερωμένοι επιχειρηματίες	Συνολική επιχειρηματική δραστηριότητα
Εσθονία	11,65	4,81	16,16	7,76	23,91
Ελλάδα	3,23	2,57	5,70	14,11	19,81
Ολλανδία	5,70	5,42	11,00	10,21	21,21
Φινλανδία	4,28	2,67	6,71	7,29	14,00
Πορτογαλία	4,69	3,66	8,15	7,11	15,27
Σλοβακία	6,35	3,15	9,45	6,10	15,55
Ιρλανδία	7,00	4,35	10,88	4,41	15,28
Λουξ/ργιο	6,41	2,89	9,19	3,21	12,40
Ισπανία	2,34	2,92	5,23	6,21	11,44
Σουηδία	5,84	1,84	7,58	4,47	12,05
Ην. Βασίλειο	5,16	3,73	8,80	6,05	14,85
Σλοβενία	5,06	3,08	8,02	6,75	14,77
Γερμανία	2,90	1,67	4,56	6,99	11,55
Ιταλία	2,25	2,17	4,42	5,25	9,67
Ομάδα Γ	5,54	3,68	9,07	6,68	15,75

- Στην 1^η θέση η Ελλάδα μεταξύ των χωρών καινοτομίας...
....εύρημα που συνδέεται και με το υψηλό επίπεδο αυτοαπασχόλησης που συνεχίζει να κυριαρχεί στη δομή της ελληνικής επιχειρηματικότητας.

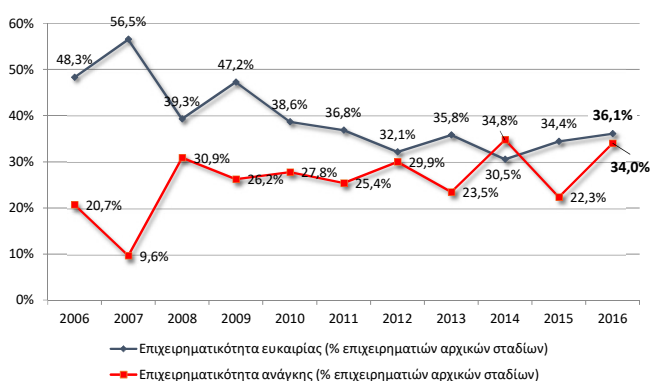
Διακοπή / αναστολή επιχειρηματικής δραστηριότητας

- Ένα **3,8%** του πληθυσμού περίπου 260 χιλιάδες άτομα **διέκοψε ή ανέστειλε την επιχειρηματική του δραστηριότητα το 2016** έναντι 3,0% το 2015 και μόλις 1,9% στις χώρες καινοτομίας
- Επτά στους 10** δηλώνουν ως βασικότερο λόγο διακοπής ή αναστολής λειτουργίας της επιχείρησης την **έλλειψη κερδοφορίας** (όπως και το 2015)

Ο σχεδιασμός των πολιτικών για την επιχειρηματικότητα

- δεν αρκεί να εστιάζει απλώς στην ποσοτική ενίσχυση της επιχειρηματικότητας: υψηλές επιδόσεις σε νεοφυείς επιχειρήσεις δε σημαίνει αυτόματα και βιώσιμη επιχειρηματικότητα
- αλλά στην επιχειρηματικότητα με ποιοτικότερα χαρακτηριστικά και μεγαλύτερο πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα στην οικονομία

Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας ανάγκης έναντι της επιχειρηματικότητας ευκαιρίας

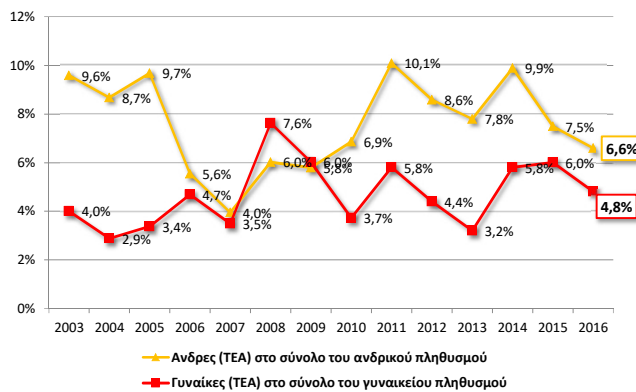
Στις χώρες καινοτομίας...

Επιχειρηματικότητα ευκαιρίας: 52,2%

Επιχειρηματικότητα ανάγκης: 18,9%

- Αυξημένη επιχειρηματικότητα ανάγκης (**βιοποριστική επιλογή**) σε χώρες σε ύφεση και υψηλή ανεργία νέων.
- Μικρή ενίσχυση της επιχειρηματικότητα ευκαιρίας, αλλά ταυτόχρονα το 2016 καταγράφεται το **2^ο υψηλότερο ποσοστό επιχειρηματιών ανάγκης διαχρονικά**.

Υποχώρηση επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων και στα δύο φύλα...

- Γυναίκες: **42%** των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων του 2016
- Το 2^ο υψηλότερο % (του αντίστοιχου πληθυσμού) από το 2008...(44% το 2015)
- **Σημαντική** άμβλυση χάσματος φύλων

- **Η υψηλή ανεργία γυναικών**, και η **πίεση για εισόδημα σε νοικοκυριά** όπου ενδεχομένως χάνουν την απασχόληση οι άνδρες, εξηγούν τα υψηλά επίπεδα γυναικείας επιχειρηματικότητας παρά την υποχώρηση του 2016.....
- Μεγαλύτερη γυναικεία επιχειρηματικότητα ανάγκης έναντι ανδρικής

Μεγαλύτεροι ηλικιακά και κυρίως απόφοιτοι Λυκείου

- το **72%** των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων είναι **άνω των 35 ετών**...
- Χαμηλότερη επιχειρηματικότητα των ηλικιών **μέχρι 34 ετών** σε σχέση με τις ηλικιακές ομάδες άνω των 35 ετών, σε σύγκριση με χώρες καινοτομίας
- Μόλις το **36%** έχει τουλάχιστον ένα πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης...
  - σχεδόν το **8%** με **Μεταπτυχιακή ειδίκευση**
  - το **43%** όμως είναι απλώς **Απόφοιτοι Λυκείου**

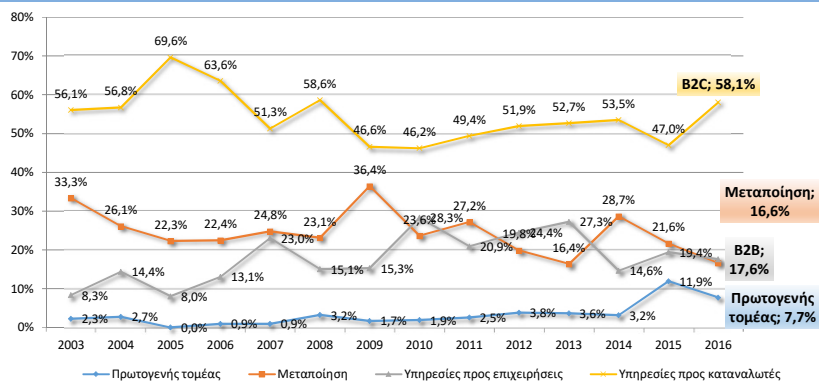
Οι **πολύ νέοι στην επιχειρηματικότητα** διακρίνονται από **μεγαλύτερο πάθος και δυναμισμό** σε σχέση με τις μεγαλύτερες ηλικίες, αλλά **ταυτόχρονα στερούνται εμπειρίας/γνώσης και της κατάλληλης δικτύωσης ...**

- Όσο χαμηλότερο το κατά κεφαλήν εισόδημα, τόσο **μικρότερες οι ηλικίες** στις οποίες το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού εισέρχεται στην επιχειρηματικότητα,
→ **Επιχειρηματικότητα ως έσχατη λύση** για τα τους νέους: δεν εξασφαλίζεται η βιωσιμότητα της νέας επιχείρησης αλλά ενδεχομένως να **αυξάνει και την πιθανότητα αποτυχίας**

Οι βασικοί δείκτες για την Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα το 2015...

Χαρακτηριστικά των επιχειρηματικών εγχειρημάτων

Ενίσχυση εγχειρημάτων στις Υπηρεσίες προς τον καταναλωτή

Χώρες	Πρωτογενής	Μεταποίηση	B2B	B2C
Χώρες Χαμηλού κόστους	11,7	27,4	8,8	52,1
Χώρες βελτίωσης αποτελεσματικότητας,	7,0	22,1	11,6	59,4
Χώρες καινοτομίας	4,1	21,7	26,8	47,4

Επιδείνωση στα ποιοτικά χαρακτηριστικά

- Το **61,4%** των επιχειρηματιών δηλώνει ότι **κανένας πελάτης δε θα θεωρήσει τα προϊόντα/υπηρεσίες τους νέα και πρωτοποριακά** (50,6% στις χώρες καινοτομίας).
  - Ένα 15,6% δηλώνει ότι όλοι οι πελάτες τους θα θεωρήσουν τα προϊόντα τους καινοτομικά (16,9% στις χώρες καινοτομίας).
- Το **56%** των επιχειρηματιών αξιοποιούν γνωστές τεχνολογίες/διεργασίες για την παραγωγή προϊόντων / παροχή υπηρεσιών τους, από τις υψηλότερες επιδόσεις διαχρονικά.
  - Μόλις 19,3% δηλώνουν ότι χρησιμοποιούν εντελώς νέες τεχνολογίες στην παραγωγή / παροχή των προϊόντων / υπηρεσιών τους (από 12,3% το 2015)
- Το **55,3%** των επιχειρηματιών εισέρχονται σε αγορές με ισχυρό ανταγωνισμό,
  - 10,5% νέων εγχειρημάτων που διαθέτουν δυναμική ανάπτυξης νέων αγορών (niche markets) από 2,3% το 2015

Μικρό το μέγεθος των νέων εγχειρημάτων τουλάχιστον κατά την έναρξη λειτουργίας

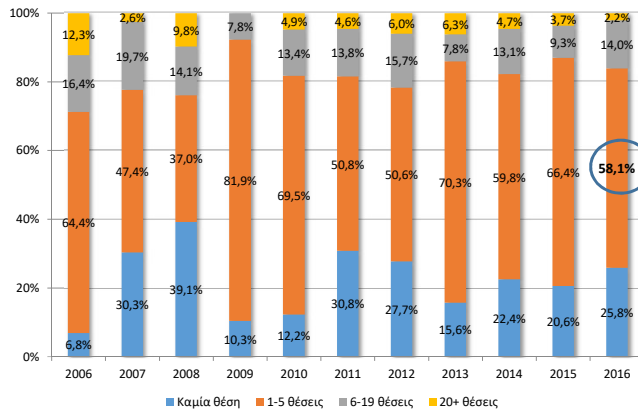

- Ένας στους τρεις δηλώνει ότι κανείς άλλος δεν εργάζεται στο εγχείρημα αυτό (πλην των ιδρυτών)
- Όμως **61%** δηλώνει ότι απασχολεί **1 με 5 άτομα** (υψηλή επίδοση)
- Συμβαίνει ωστόσο στις περισσότερες χώρες: παντού η πλειονότητα είναι πολύ μικρές επιχειρήσεις.

Και παραμένουν μικρές: απασχόληση στους ιδρυτές κατά βάση

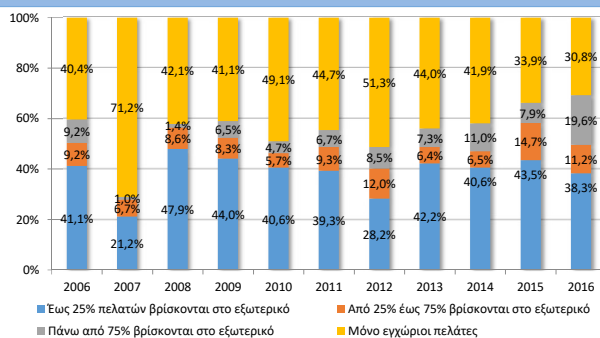
Σχεδόν το 75% των επιχειρηματιών εκτιμούν ότι την επόμενη πενταετία θα προσλάβουν τουλάχιστον έναν εργαζόμενο...

Αλλά και το **85%** αυτών δήλωσαν ότι οι θέσεις αυτές δεν αναμένεται να είναι πάνω από πέντε...

- Γεννιούνται πολύ μικρές και παραμένουν πολύ μικρές επιχειρήσεις...
- Ενισχύεται πάντως το ποσοστό όσων δηλώνουν τη δημιουργία τουλάχιστον 6 θέσεων απασχόλησης σε πέντε χρόνια...

Εντονότερη η εξωστρέφεια...

Σταδιακή μείωση των επιχειρηματιών που απευθύνεται αποκλειστικά στην εγχώρια αγορά,

Το 70% απευθύνεται σε ξένες αγορές

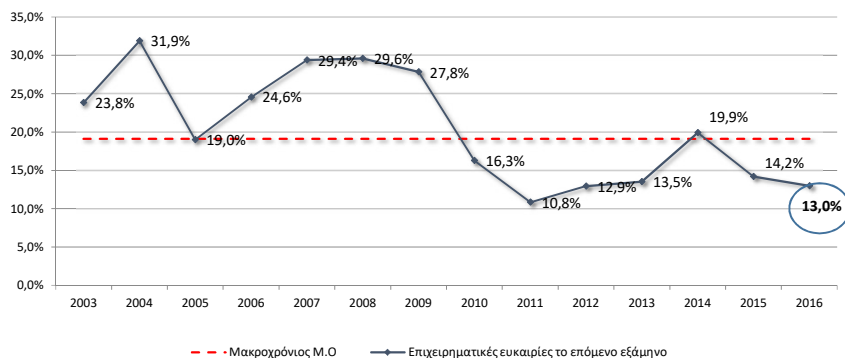
Χώρες	Μόνο εγχώριοι πελάτες	<25% των εσόδων στο εξωτερικό	26-75% των εσόδων στο εξωτερικό	>75% των εσόδων από εξωτερικό
Καμηλού κόστους	75,4	20,1	3,3	1,2
Βελτίωσης αποτελεσματικότητας	61,7	22,8	10,4	5,1
Καινοτομίας	37,7	37,0	14,3	11,0

- Το 32% εξάγει πάνω από το ¼ των πωλήσεων τους → ενισχύεται, εκτός από την έκταση των εξαγωγών και η έντασή τους...
- Ερμηνεύεται ως ένα βαθμό από τον σχετικά υψηλό αριθμό επιχειρημάτων υπηρεσιών καταλυμάτων...

Οι βασικοί δείκτες για την Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα το 2015...

Προσωπικές και Πολιτισμικές Στάσεις ως προς την
Επιχειρηματικότητα

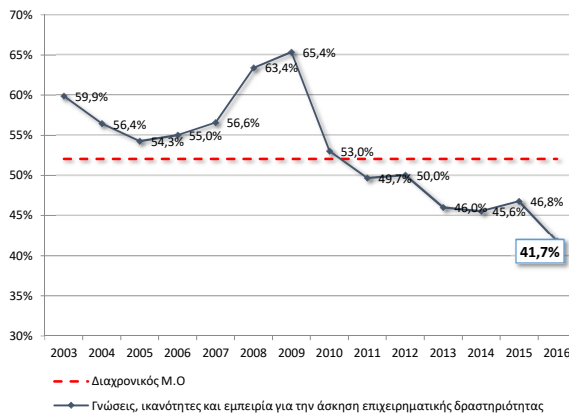
Συνεχίζονται οι απαισιόδοξες προβλέψεις σχετικά με
τις επιχειρηματικές ευκαιρίες στη χώρα στο επόμενο
δμηνο...

Η χαμηλότερη επίδοση σε παγκόσμιο επίπεδο και μάλιστα με σημαντική απόκλιση
από τις χώρες που ακολουθούν.

Οι αβεβαιότητες επιβάρυναν το κλίμα της ελληνικής επιχειρηματικότητας το 2016

Όμως το επίπεδο της αυτοπεποίθησης των πολιτών διατηρείται πάνω από το μ.ο. των χωρών καινοτομίας...

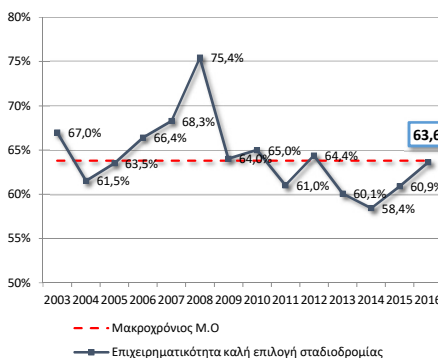

- το **41,7%** του πληθυσμού δηλώνει ότι διαθέτει ικανότητες, γνώσεις και εμπειρία για άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας.
- **>71%** των επιχειρηματιών αισθάνεται ότι διαθέτει τις γνώσεις και τις ικανότητες να «τρέξει» μια επιχείρηση

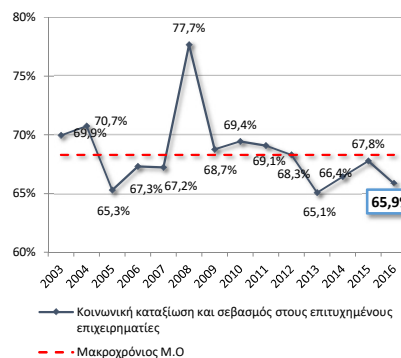
Εντονότερη η αυτοπεποίθηση των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων

Σημαντική η δημόσια/κοινωνική αναγνώριση των επιτυχημένων επιχειρηματιών....

64% δηλώνει ότι η επιχειρηματικότητα αποτελεί καλή επιλογή επαγγελματικής σταδιοδρομίας...

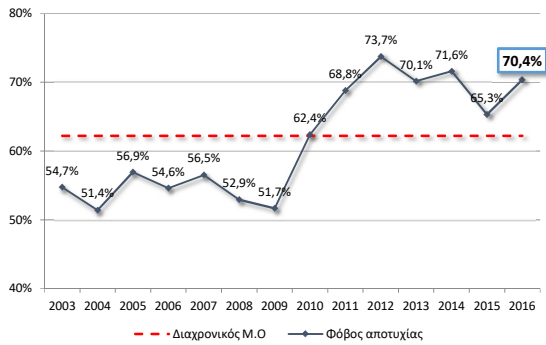

66% δηλώνει ότι οι επιτυχημένοι επιχειρηματίες αντιμετωπίζονται με σεβασμό και καταξίωση στη χώρα...

Αλλά η Ελλάδα καταγράφει μία από τις χαμηλότερες επιδόσεις στην Ευρώπη στην προβολή επιτυχημένων περιπτώσεων επιχειρηματιών από τα ΜΜΕ...

Μία από τις υψηλότερες επιδόσεις στον κόσμο ως προς το φόβο της επιχειρηματικής αποτυχίας...

...ανοδική τάση συνολικά στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια.

Η συγκυριακή εξασθένιση - το 2015, πιθανόν να οφείλεται

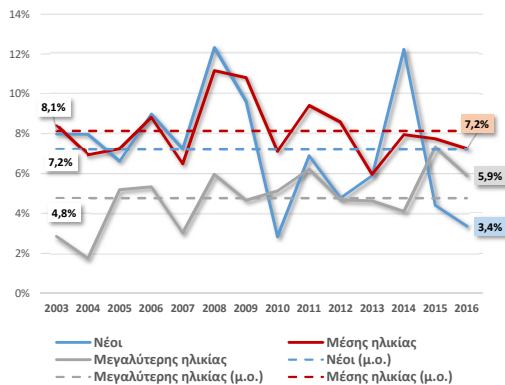
- στην ολοκλήρωση της ύφεσης (αισιόδοξη προσέγγιση),
- Ή απλώς τα άτομα να έχουν προσαρμοστεί σε ένα νέο επιχειρηματικό πλαίσιο υψηλότερου ρίσκου (πιο απαισιόδοξη προσέγγιση).

53% των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων επισημαίνει ως ανασταλτικό παράγοντα το φόβο της αποτυχίας, ενδεικτικό της συνειδητοποίησης των **δυσκολιών του εγχειρήματος**

Ειδικά θέματα

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΡΧΙΚΩΝ ΣΤΑΔΙΩΝ ΣΕ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΑΤΟΜΑ (SENIOR ENTREPRENEURSHIP)

Αισθητή μείωση των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων σε μεγαλύτερης ηλικίας άτομα στο σύνολο του πληθυσμού....

	Επιχειρηματικότητα...	
	Ευκαιρίας	Ανάγκης
Νέοι	36,8%	38,9%
Μέσης ηλικίας	40,9%	31,8%
Μεγαλύτερης ηλικίας	24,1%	36,7%

Βασικό κίνητρο επιχειρηματικότητας για τη μεγαλύτερη ηλικία φαίνεται να αποτελεί η ανάγκη...

- Διαχρονικά, μόλις ένας στους τέσσερις επιχειρηματίες αρχικών σταδίων ανήκει στη μεγαλύτερη ηλικιακή ομάδα,
- Έντονη η γυναικεία επιχειρηματικότητα στη μεγαλύτερη ηλικία, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες ηλικίες...

Έντονος ο φόβος αποτυχίας, με υψηλή ωστόσο αυτοπεποίθηση για τη μεγαλύτερη ηλικία...

- στο **74%** ο δείκτης φόβου αποτυχίας για τη μεγαλύτερη ηλικία, σε **χαμηλότερα επίπεδα στις υπόλοιπες ηλικίες...**
  - πιο **συντηρητικοί στην προσέγγισή τους** και πιθανόν αυτό να λειτουργεί ανασταλτικά στην ανάληψη ρίσκου για νέα εγχειρήματα...
- **4 στους 5 επιχειρηματίες αρχικών σταδίων μεγαλύτερης ηλικίας** αισθάνονται πιο **ασφαλείς με τις γνώσεις** που διαθέτουν για τη δημιουργία νέων εγχειρημάτων, σε μεγαλύτερο βαθμό από τους νεότερους
  - Εμπειρία, προηγούμενη επαγγελματική δραστηριότητα, δικτύωση
- Σε μεγαλύτερο βαθμό η **χρήση παλαιότερων τεχνολογιών** στη μεγαλύτερη ηλικία σε σχέση με τους νεότερους,
  - μόλις **1 στους 5 μεγαλύτερης ηλικίας** κάνει χρήση εντελώς νέων τεχνολογιών όταν το αντίστοιχο ποσοστό των νέων είναι 28%
- **2 στους 3** επιχειρηματίες μεγαλύτερης ηλικίας απασχολούν **τουλάχιστον ένα άτομο** στο νέο τους επιχειρηματικό εγχείρημα, υψηλότερο ποσοστό σε σχέση με τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες
- **μεγαλύτερη αισιοδοξία στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας**, όσον αφορά τον αριθμό των θέσεων εργασίας, υψηλότερα σε σχέση με τις υπόλοιπες ηλικίες
- Επιχειρηματίες με τη **βασική εκπαίδευση** εντοπίζονται στη μεγαλύτερη ηλικία...οι μισοί προέρχονται κυρίως από τη **μεσαία εισοδηματική τάξη**
- Περισσότερα εγχειρήματα **στη μεγαλύτερη ηλικία στη μεταποίηση** σε σχέση με τις άλλες ηλικίες...
- **Υψηλή ένταση εξωστρέφειας** στους επιχειρηματίες **μεγαλύτερης ηλικίας** σε σχέση με τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες...

Η έρευνα των εμπειρογνομώνων

ΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ:
Η ΕΡΕΥΝΑ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΩΝ

Δυσμενές το επιχειρηματικό περιβάλλον σύμφωνα με τις απόψεις των εμπειρογνομώνων...

- Το επιχειρηματικό περιβάλλον στη χώρα παραμένει δυσμενέστερο σε σύγκριση με τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες καινοτομίας σε αρκετές διαστάσεις του.
- Τα βασικά εμπόδια επιχειρηματικής δραστηριοποίησης στην Ελλάδα σε σημαντικό βαθμό εκπορεύονται από
  - φορολογία των νέων επιχειρήσεων, στη γραφειοκρατία και γενικότερα στους ισχύοντες κανονισμούς.
  - Δυσκολία πρόσβασης σε χρηματοδότηση, υψηλά εμπόδια εισόδου στην αγορά,
  - Επικρατούσα κουλτούρα για θέματα επιχειρηματικότητας που είναι μάλλον αμφίσημη.
- Πολιτικές προώθησης της επιχειρηματικότητας θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν
  - Τον εκσυγχρονισμό και την αναβάθμιση του επιπέδου εκπαίδευσης και κατάρτισης
  - Την ενίσχυση πολιτικών και στρατηγικών ενίσχυσης επιχειρηματικότητας από την πλευράς της πολιτείας
  - Τη διευκόλυνση σε χρηματοδοτική στήριξη, με σύγχρονα χρηματοοικονομικά εργαλεία

Εξάιρεση, αποτελούν η Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση, η Έρευνα & Ανάπτυξη, η είσοδος στην εγχώρια αγορά, αλλά και η πρόσβαση σε υποδομές, όπου οι επιδόσεις της Ελλάδας το 2016 συγκλίνουν με το μέσο όρο των χωρών καινοτομίας.

Ειδικά θέματα επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Επιχειρηματικότητα με εξαγωγικό προσανατολισμό

- Η δημιουργία μιας κρίσιμης μάζας διεθνοποιημένων επιχειρήσεων μπορεί να
  - συμβάλει στη ριζική αναδιάρθρωση του εθνικού παραγωγικού συστήματος
  - αποτελέσει κινητήριο μοχλό για την οικονομική μεγέθυνση
  - βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας
- Η επιδίωξη απλά της εξωστρέφειας προβάλλεται συχνά ως επιθυμητή επιλογή και ως επιχειρηματική διέξοδος, ειδικά σε περιόδους οικονομικής ύφεσης
- Απαιτούνται όμως ιδιαίτερες ικανότητες από την πλευρά των επιχειρήσεων σε διάφορα επίπεδα
  - οργανωσιακά,
  - ανθρώπινου δυναμικού,
  - δικτύωση, κλπ.
- Αλλά και προϊόντα/υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας που να μπορούν να προσελκύσουν διατηρήσιμη εξωτερική ζήτηση

Προσδιοριστικοί παράγοντες επιχειρηματικής εξωστρέφειας: Εμπειρικά ευρήματα

- Αυξημένη εξωστρέφεια εμφανίζουν οι επιχειρηματίες που:
  - είναι εξοικειωμένοι από τις κοινωνικές τους γνωριμίες με επιχειρηματικά μοντέλα,
  - χαρακτηρίζονται από φόβο αποτυχίας στην εγχώρια αγορά,
  - αναπτύσσουν καινοτόμα προϊόντα/υπηρεσίες,
  - και χρησιμοποιούν τις πιο πρόσφατες τεχνολογίες.
- Ρόλος Ηλικίας; Επιχειρηματίες μεγαλύτερης (50-64) έναντι νεαρής/μέσης ηλικίας (18-49 ετών)
  - η εξοικείωση με επιχειρηματικά μοντέλα διευκολύνει την εξαγωγική δραστηριότητα για τους νέους και μέσης ηλικίας επιχειρηματίες
  - ο φόβος αποτυχίας εμφανίζεται να αυξάνει την πιθανότητα για συμμετοχή σε εξαγωγική δραστηριότητα μόνο για τους μεγαλύτερης ηλικίας επιχειρηματίες
  - ο βαθμός καινοτομίας φαίνεται να διευκολύνει την εξαγωγική επέκταση και στα δύο εξεταζόμενα ηλικιακά γκρουπ επιχειρήσεων, αλλά με πιο ισχυρή επίδραση στους επιχειρηματίες νεαρής και μέσης ηλικίας

31

Προτάσεις πολιτικής για ενίσχυση εξωστρέφειας νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών

- Στοχευμένες συμβουλευτικές δομές για τις νέες επιχειρήσεις
- Χρήση εργαλείων για τη δικτύωση των νεοφυών επιχειρήσεων με πιθανούς στρατηγικούς επιχειρηματικούς εταίρους που δραστηριοποιούνται ήδη σε ξένες αγορές
- Δημιουργία ενός πρακτικού οδηγού κατευθύνσεων για τα επιχειρηματικά εμπόδια σε συγκεκριμένες ξένες αγορές
- Ασφάλιση βραχυπρόθεσμων εξαγωγικών πιστώσεων έναντι εμπορικών και πολιτικών κινδύνων μη πληρωμής
- Χρηματοδότηση νέων επιχειρήσεων για τη συμμετοχή τους σε διεθνείς εμπορικές εκθέσεις

32

Συνεπώς...

- Σε πίεση η επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων, με σχετική επιδείνωση των ποιοτικών χαρακτηριστικών
- Διαρκής η ανάγκη ενίσχυσης της καινοτόμου επιχειρηματικότητας (επιχειρηματικότητα έντασης γνώσης) και όχι απλώς της επίλυσης του προβλήματος βιοπορισμού κάποιων ανθρώπων:
- Περαιτέρω ενεργοποίηση ατόμων υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου
  - Διέξοδος επιχειρηματικότητας στα πανεπιστήμια
- Συντονισμός και στόχευση στις πολλές δομές υποστήριξης, διαγωνισμών επιχειρηματικότητας (εκκολαπτήρια, θερμοκοιτίδες, κτλ)
- Δεδομένων των δημοσιονομικών περιορισμών, τα ζητήματα χρηματοδότησης εξακολουθούν να είναι κρίσιμα για την επιχειρηματικότητα: early seed capital

33

Ευχαριστώ για την προσοχή σας

Άγγελος Τσακανίκας

*Επίκουρος Καθηγητής ΕΜΠ, Επιστημονικός Υπεύθυνος Παρατηρητηρίου
Επιχειρηματικότητας IOBE*

atsakanikas@iobe.gr

Πληροφορίες για το GEM:

www.gemconsortium.org

Η έκθεση του IOBE για την επιχειρηματικότητα είναι προσβάσιμη στο:

www.iobe.gr

